

úterý 17/6, 19³⁰

Velké Meziříčí

zámecká jídelna

Jos Van Immerseel / cembalo

Ve spolupráci

VELKÉ MEZIRÍČÍ

téma Rondo Festivo

program

Peter Philips (ca 1560–1628)

Amarilli di Julio Romano / Amarylis Julia Římského

John Bull (ca 1562–1628)

In Nomine IX

Abraham van den Kerckhoven (1618–1701)

Preludium a fuga d moll

Joseph-Hector Fiocco (1703–1741)

Suita op. 1, č. 1 (výběr)

Andante

Vivace

Johann Sebastian Bach (1685–1750)

Sonáta d moll BWV 964

4. věta – *Allegro*

2. věta – *Fuga*

Jacques Duphly (1715–1789)

Pièces de clavecin, Livre 3 / Skladby pro cembalo, Kniha 3
(výběr)

La Forqueray

Chaconne

S výjimkou Johanna Sebastiana Bacha, čelné postavy hudebního baroka, jsou skladby programu sestaveny podle chronologie data narození svých autorů. Stylově tak začínají epochou vrcholné renesance a reprezentují různé vlivy a národnosti.

Varhaník a cembalista a skladatel **Peter Philips** (ca 1560–1628) pocházel z Anglie, pravděpodobně se narodil v Londýně. Jako katolík neměl v tehdejší protestantské zemi za vlády královny Alžběty I. snadnou situaci a většinu života strávil na evropském kontinentu. Z rodné země odešel asi ve dvaceti letech, působil nejprve v Římě jako varhaník v jezuitské koleji a krátce byl ve službách kardinála Alessandra Farnese. V dalších letech procestoval Evropu a roku 1590 se usadil v Antverpách. Na základě falešného obvinění z úkladů proti královně Alžbětě byl zatčen, avšak chyběly důkazy a musel být propuštěn. Roku 1597 získal místo varhaníka na dvoře arcivévody Albrechta Habsburského, místodržícího španělského Nizozemí. Údajně slyšel varhanní hru Jana P. Sweelincka, osobně poznal Girolama Frescobaldiho a spřátelil se s Johnem Bullem, rovněž exulantem z Anglie. Peter Philips přijal po smrti své ženy kněžské svěcení, zemřel v Bruselu. Za života byl znám jako výtečný cembalista a skladatel madrigalů, motetů a četných děl pro cembalo a varhany, v nichž se prolínají hudební vlivy, s nimiž se v životě setkával, od anglických zdrojů z mládí přes italské po franko-flámské. Jeho skladby pro klávesové nástroje jsou součástí sbírky *Fitzwilliam Virginal Book*, pro cembalo transkriboval řadu italských madrigalů, mezi nimi *Amarilli, mia bella* Giulia Cacciniho, v Philipsově úpravě z roku 1603 nazvaném *Amarilli di Julio Romano* (FVB I, 82), tedy „Julia Římského“.

Rodák ze Somersetu **John Bull** (ca 1562–1628) zemřel v Antverpách téhož roku jako jeho přítel Philips. Také v jeho osobě se spojovala umění varhaníka, cembalisty a skladatele. Působil jako varhaník královské kaple královny Alžběty I. a po její smrti zůstal ve službách Jakuba I., získal doktorát v Cambridgi a v Oxfordu a vyučoval na Gresham College v Londýně. Někdy kolem roku 1609 navázal

kontakt s už zmíněným habsburským místodržícím v Nizozemí Albrechtem a roku 1613 překvapivě uprchl do Bruselu. Také on prošel dobrodružným obdobím pomluv a obvinění, které se však částečně zakládaly na pravdě; nakonec dožil jako varhaník v Antverpách. Bull byl ve své době jedním z nejvýznamnějších virtuosů a skladatelů hudby pro klávesové nástroje. Jeho hlavní skladby jsou rovněž obsaženy ve sbírce *Fitzwilliam Virginal Book*. Ve skladbě *In Nomine IX* se skrývá komplikovaná číselná symbolika, kterou měli renesanční hudebníci ve zvláštní oblibě. Vyjadřovala se metrickou strukturou, počtem tónů základní melodie (*cantus firmus*), hlasů ap. John Bull zkomponoval takovýchto *Nomines* celou řadu a nalezneme je i v dílech dalších skladatelů.

Rovněž život **Abrahama van den Kerckhvena** (1618–1701) byl spojen s Belgií, narodil se v Mechelenu v provincii Antverpy v početné rodině hudebníků, působil jako varhaník v Bruselu ve službách místodržícího arcivévody Leopolda Viléma Habsburského, také on tedy byl spojen s rakouským dvorem. Jeho kompoziční styl se orientoval na dobové vzory – Girolama Frescobaldiho, Johanna Jacoba Frobergera či Jan P. Sweelincka. Kerckhovenova skladba *Preludium a fuga d moll* byla poprvé publikována roku 1741 a patří k jeho nejznámějším dílům.

V habsburských službách v Nizozemí působil také **Joseph-Hector Fiocco** (1703–1741) narozený v Bruselu, houslista a sbormistr katedrály v Antverpách, také stavitel houslí a učitel řečtiny a latiny, považovaný za jednoho z nejvýznamnějších vlámských skladatelů své doby. Je autorem četných církevních děl a také suit pro cembalo v italském a francouzském stylu, obsažených ve sbírce *Pièces de clavecin* op. 1, z jejíž první suity zaznějí dvě věty.

K četným důkazům mimořádného mistrovství **Johanna Sebastiana Bacha** (1685–1750) náleží jeho sonáty a partyty pro smyčcové nástroje sólo, doklad jeho umění vytvořit polyfonní strukturu pro jednohlasý nástroj. Nepřekvapí však, že kromě obdivu k originální verzi vznikala také řada úprav těchto skladeb pro jiné nástroje i ansámblová obsazení, často upravoval své skladby rovněž Bach sám. *Sonáta d moll* BWV 1003 byla původně určena pro sólové housle, někdy kolem roku 1750 ji Bach upravil pro klávesový nástroj a v katalogu jeho skladeb figuruje pod číslem BWV 964.

Francouzský skladatel **Jacques Duphly** (1715–1789) pocházel z Rouenu, byl nejprve varhaníkem v řadě chrámů a vyučoval hudbě. Roku 1742 přesídlil do Paříže a nadále se živil jako obdivovaný virtuos. Vydal čtyři svazky *Pièces de clavecin*, které stylově vycházejí ze skladeb pro cembalo Françoise Couperina a Jean-Philippe Rameaua, jsou však také ovlivněny italským slohem Domenica Scarlattiho. Skladba *La Forqueray* pochází ze třetího svazku sbírky a odkazuje ke jménu Duphlyho současníka – Antoine Forqueray byl gambista na dvoře Ludvíka XIV. a skladbu téhož názvu mu věnoval také Couperin. *Chaconna*, původně tanec, byla oblíbená forma vystavěná na ostinátním basu a je rovněž obsažena ve třetím svazku *Pièces de clavecin*. Duphly zemřel 15. července 1789, den po útoku na Bastillu, symbolicky na počátku nové historické epochy.

Vlasta Reittererová

Jos Van Immerseel byl vzděláván pěti různými učiteli, kteří dohlíželi nejen na jeho všeobecné vzdělání, klasickou literaturu, latinu a řečtinu, ale také na jeho hudební výchovu. Důležitou roli hrály rovněž nástroje, mezi kterými nescházelo mnoho historických varhan a především mnoho historických cembal, klavichordů a kladívkových klavírů. Více než třicet let vyučoval hru na historické nástroje přibližně šest set studentů z celého světa. S obzvláštní radostí vzpomíná na koncerty, které absolvoval s Jaapem Schröderem, Paulem van Nevelem, Fransem Brüggem a Annerem Bylsmou; v posledních letech často vystupoval s Midori Seiler, Claire Chevallier, Thomasem Bauerem a Ayako Ito. Byl profesorem historických klávesových nástrojů na pařížské Conservatoire National Supérieur a vedl mnoho mistrovských kurzů v asi třiceti institucích po celém světě. V letech 1980–1985 byl uměleckým ředitelem Konzervatoře v Amsterdamu.

V roce 1987 založil Jos van Immerseel symfonický orchestr Anima Eterna (vlámsky Immerseel) hrající na historické nástroje a jejich kopie. S tímto svým slavným souborem procestoval svět a byl vyhledávaným dirigentem i u jiných orchestrů. Za svou kariéru nahrál více než sto třicet alb. Vlastní unikátní sbírku patnácti historických cembal a kladívkových klavírů, které často používá při koncertech a nahrávání.

Jos Van Immerseel v odpovědích; otázky kladl **Walter Moens**

*Vlámská hudba se na letošním festivalu představí ve zcela bezprecedentním rozsahu. Úctyhodných třicet „vlámských“ koncertů dostalo podtitul **Vlámská bouře 2.0** a jsou výsledkem dvacetileté intenzivní spolupráce festivalu a vlámské hudební scény. Vděčíme za ni především třem významným osobnostem, kterým je 30. ročník symbolicky věnovaný: bývalému zástupci vlámské vlády pro střední Evropu **Walterovi Moensovi**, protagonistovi dnešního koncertu **Josovi Van Immerseelovi** a s vřelou vzpomínkou také zesnulému **Dirkovi Snellingovi**, zakladateli souboru Cappilla Flamenca a hudebnímu vizionáři. První dva jmenovaní pánové jsou nejen přítomni koncertu, ale speciálně pro něj vytvořili i milý rozhovor.*

V roce 2002 jsi byl na festivalu Concentus Moraviae poprvé jako dirigent i jako klavírista. Co tě sem přivedlo?

Ten rok byla dramaturgyní festivalu poprvé Barbara Maria Willi. Znal jsem ji ze své Letní akademie v Antverpách, kterou organizovala společnost stavitelů cembal Ruckers-Genootschap a Barbara se jí několikrát účastnila; poznal jsem v ní nesmírně inteligentní hudebníci. Pak usadila v Brně, začala vyučovat na JAMU cembalo a spolupracovat s festivalem: pozvala mě, abych dirigoval soubor Musica Florea Marka Štryncla, sólistkou byla Magdalena Kožená. Byla to nádherná zkušenost! Magdalenu jsem pochopitelně znal z nahrávek a při koncertě ve Žďáru na Sázavou jsem objevil i skvělou Musicu Floreu. 6. června jsem potom ještě měl sólový klavírní recitál právě zde, na zámku ve Velkém Meziříčí. Tehdy jsem pochopil, jak skvělý má tato země vztah k hudbě.

Vystupoval jsi prakticky na celém světě, bezpochyby také na mnoha festivalech. Co je pro tebe tak výjimečné na Moravě, že ses tu stal stálým hostem?

Díky pozvání Barbary Marie Wili jsem na JAMU měl masterclass, při kterém jsem se seznámil s Kateřinou Chrobokovou. S touto vynikající cembalistkou a varhanicí jsme vytvořili několik krásných projektů, jako například nahrávku Poulencova Vesnického koncertu pro cembalo a orchestr – to bylo v roce 2009 a Kateřinu doprovázel můj soubor Anima Eterna.

Na festival jsem se vrátil v roce 2005 – v rámci první *Vlámské bouře* jsem hrál sólově v Rájci-Jestřebí a v Riegensburgu společně s Barbarou. O tři roky později jsem dirigoval Visegrad Baroque Orchestra, v roce 2015 jsem pak měl možnost rozeznít nádherné varhany kostela v Doubravníku a opět si zahrát v duu s Barbarou na boskovickém zámku. Mimo festival jsem hrál ještě v Olomouci a v Kroměříži, kde jsem navštívil i slavný hudební archiv. Morava se pro mě stala srdeční záležitostí, kam se vždycky rád vracím, pojí mě přátelství s Barbarou Willi a s velkorysým Davidem Dittrichem.

Hraješ na klavír, na cembalo i na varhany. Sbíráš staré nástroje, vedl jsi orchestr, který nese tvoje jméno, a přinášel jsi další a další osobité interpretace často velmi známých skladeb od baroka až po současnost. Co tě na tom nejvíce zajímá? Co v nich hledáš?

To je široká otázka! Jak to jen vyjádřit stručně? Toužím objevovat stále novou a vynikající hudbu z dob minulých, hrát ji na nástrojích, pro které byla složena a vytvořena, přiblížit se co nejvíce této hudební řeči, aniž bych přitom sklouzl k suchému historismu. Chci tuto hudbu chápat jako živoucí kulturu.

Krácený rozhovor v překladu Marty Kostecké

Celý rozhovor na www.festivalcm.cz